

AVRUPA BİRLİĞİ GENİŞLEMİYİ HATIRLADI AMA TÜRKİYE BUNUN NERESİNDE?

Selim Yenel
GİF İcra Komitesi Başkanı

Avrupa Birliği'nin 14 – 15 Aralık tarihlerinde yapılan Devlet Hükümet Başkanları Zirvesi'nin ilk gününde genişleme konusu etraflıca ele alındı. Uzun zamandır buzdolabında duran bu konuya el atılması bir ihtiyaç idi. Bir süredir Batı Balkanlar üzerinde Çin, Rusya ve hatta Türkiye'nin menfi etkileri olduğu ileri sürülmekle beraber, bu ülkeleri AB'ye bağlayan genişleme süreci ile ilgili somut adım da atılmıyordu. Hatta 6 Ekim 2021 tarihinde Slovenya'da yapılan Batı Balkanlar Zirvesi'nde olabilecek en erken yeni üyelik tarihi için bazı adayların ortaya attıkları 2030 yılının telaffuz edilmesinden dahi kaçınıldı. Oysa 2018 Şubat ayında Komisyon 2025 yılının Sırbistan ve Karadağ için bir olasılık olduğuna değinmişti. Belki de 2004'den sonra üye olanlarla yaşanan sıkıntılar buna yol açtı. Sadece Genişlemeden sorumlu Komiser Varhelyi, "AB, Batı Balkanlar olmadan tamamlanmış değil" ifadesini kullandı.

Halbuki genişleme politikası AB'nin elindeki en önemli manivelalarındandır. 1957'de altı ülke ile kurulan o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu, çeşitli evrimlerden geçerek isim değiştirirken Birleşik Krallık'ın ayrılmasına kadar hep genişledi. Batı Almanya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Fransa ve İtalya ile başlayan süreçteki ilk genişleme 1973 yılında gerçekleşti. 2005 yılında Türkiye ile birlikte üyelik müzakerelerine başlayan Hırvatistan, 2013'te üye olarak AB'ye en son katılan ülke konumundadır. O tarihten beri başka bir ülke üye olmadığı gibi genişleme AB'nin öncelikleri arasında bu ana kadar geri planda kalmaktaydı. Şimdi yirmi yedi üyeli olan AB'nin ileride otuz dörtlere ulaşması en azından teorik olarak mümkündür. Ancak bir sonraki genişlemeye kadar AB'nin önce kendi reformlarını gerçekleştirmesi beklenmektedir.

En çok eleştirilen konulardan biri de Kuzey Makedonya'nın karşılaştığı muamele oldu. 1991'de bağımsızlığını ilan ettiğinden beri, Yunanistan ile yaşadığı isim meselesi yüzünden AB ve NATO'ya katılmakta zorlanan Makedonya nihayet ismini değiştirdiyse de engeller devam etti ve başka üyelerin itirazları ile karşılaştı. AB'nin, 2020 Mart ayında Arnavutluk ve Kuzey Makedonya'nın üyelik müzakerelerine başlayabileceği kararını almasına karşın bu kez Bulgaristan kültür, dil ve tarih meselelerini açarak Makedonya üzerinde baskı kurdu. Aynı sepette değerlendirildikleri için Arnavutluk da bekleme salonunda kaldı.

Bulgaristan'da iktidarın değişmesi ile nihayet Aralık Zirvesi'nde bu ülke ile en yakın zamanda üyelik müzakerelerine başlanacağı açıklandı. Arnavutluk da bu gelişmeden nasiplendi. 2022'de bu ülkelerle üyelik müzakerelerine başlanacağı anlaşılıyor.

Diğer adaylardan Karadağ ile 2012'de başlatılan katılım sürecinde en ileri durumda bulunmasına rağmen müzakereler bilinçli olarak yavaşlatıldı ve henüz sonuçlanmadı. Sırbistan 2014 yılında üyelik müzakerelerine başlamış olsa bile, AB'nin Kıbrıs meselesinden aldığı ders çerçevesinde, Kosova ile sorunlar çözümlenmeden üye olamayacağı hatırlatılmaktadır. Kosova ve Bosna Hersek ise beklemededir. Sırbistan ile Kosova'nın kaderi birbirlerine bağlıdır.

Zirvede Türkiye'ye de yer verildi. Hatta dokuz paragraf ülkemize hasredildi. Belki en olumlu sayılabilecek husus uzun zaman sonra Türkiye'nin aday olduğunun hatırlatılmasıdır.¹ Zira birkaç yıldır zirvelerde AB bunu belirtmekten bilinçli olarak kaçınılmaktaydı. Bununla beraber zirve sonuçlarında ülkemizin lehine olan tek diğer husus mültecilerin barınması konusundaki davranışımızın takdir edilmesidir. Bunların dışında temel haklar, ifade özgürlüğü, hukukun üstünlüğü konularında geriye gidiş vurgulanmakta, Kıbrıs meselesinin yarattığı sıkıntılar (Doğu Akdeniz, Maraş) tekrarlanmakta, Yunanistan kastedilerek komşularla iyi geçinilmesi gerektiği hususlarına değinilmekte, AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikalarına uyumda karşılaşılan farklılıkların giderilmesi çağrısında bulunulmakta ve nihayet Gümrük Birliği'nin uygulanmasında karşılaşılan sorunlar dile getirilmektedir. Son olarak Türkiye'nin AB'den gittikçe uzaklaştığı belirtilerek katılım müzakerelerinin durduğu ve bu durumda yeni fasılların ne açılacağı ne de kapanacağı kaydedilmektedir. Vize konusuna ise hiç girilmedi. Kısacası Türkiye ağır eleştirilere maruz kaldı.

İlişkilerimiz esasen 15 Temmuz 2016 darbe girişiminden beri sürekli olarak zemin kaybetti ve bir türlü düzelemedi. En son müzakere faslının açılmasından bu yana beş yıldan fazla bir süre geçti. Aşağıdaki tablo durumu özetlemektedir.

Ülke	Adaylık başvurusu	Müzakerelere başlama	Açılan fasıl ²	Kapanan fasıl
Türkiye	1987	2005	16 ³	1
Karadağ	2008	2012	33	3
Sırbistan	2009	2014	22	2

Vize muafiyeti konusunda Türkiye yerine getirmesi beklenen altı kriterde her yıl verilen taahhütlere rağmen adım at(a)madı. Önem verdiğimiz Gümrük Birliği'nin güncellenmesi konusunda ise AB kararsız bir tutum içindedir. 18 Mart 2016 Mutabakatında bu konudaki müzakerelerin önünde herhangi bir koşul yok iken sonrasında Türkiye'deki 15 Temmuz darbe girişimi akabindeki siyasi gelişmeler bahane edilerek, temel haklar ve hukukun üstünlüğü alanlarında gelişme olmaması halinde bu müzakerelere başlanmayacağı ilan edildi. Şimdi ise güncelleme için mevcut Gümrük Birliği'nin işleyişinde AB'nin karşılaştığı sorunların giderilmesi isteniyor. Bunların arasında Gümrük Birliği'nin tarafımızdan tüm üyelere, diğer bir deyişle Güney Kıbrıs'a uygulanması bekleniyor.

Neticede AB'den gelen eleştirilerin Türkiye üzerindeki eski etkisinin olmadığı görülmektedir. Karşılıklı güvensizlik devam etmektedir. Bazı ziyaretler ve görüşmeler gerçekleşmekle beraber somut bir adım atılmamaktadır. Bu durumun ülkemizde en

¹ Türkiye bir aday ülke ve birçok müşterek çıkar alanında kilit ortak olmaya devam etmektedir.

² Toplam 35 fasıl bulunmaktadır.

³ Kıbrıs meselesi nedeniyle 14 fasıl engellenmiş durumda

GİFGRF

geç 2023 Haziran ayında yapılması öngörülen seçimlere kadar devam edeceği sanılmaktadır. Ancak bu sağlıklı olmayıp, sürdürülmesi halinde taraflar arasındaki makas daha da açılacaktır. Umursamazlık, aldırılmazlık bir politika değildir. Harekete geçmek zamanı geldi de geçiyor. Mesele kimin ilk adımı atacağı ve buna bir karşılık verilip verilmeyeceği.